

1- Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek, ne derece hakiki bir vazife-i insaniye ve ne kadar fitri...

Beşinci Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِیْنَ اتَّقَوْا وَالَّذِیْنَ هُمْ مُحْسِنُونَ

Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek, ne derece hakiki bir vazife-i insaniye ve ne kadar fitrî, münasip bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bu cümle, namaz kılmak ve büyük günahları terk etmenin sıradan bir yükümlülükten ibaret olmadığını; aksine insanın hakikî, fitrî vazifesi ve yaratılışının zarurî bir neticesi olduğunu gösterir.

“Hakikî bir vazife-i insaniye” ne demek?

“Hakikî bir vazife-i insaniye” demek, sonradan verilen bir vazifeden öte; insanın mahiyetinden çıkan zorunlu bir iştir. Vazife, varlığa dışarıdan eklenen bir yük değil, bizzat yaratılıştan doğan bir fonksiyondur.

Gözün vazifesi görmektir, akciğerin vazifesi nefes almaktır, kalbin vazifesi kan pompalamaktır. Güneşin vazifesi ısıtmak ve aydınlatmaktır. Tavuğun vazifesi yumurta vermek, koyunun vazifesi süt vermektir. Bunlar yapılmadığında o varlık ya bozulur ya da maksadını kaybeder.

Peki insanın hakikî vazifesi nedir? Kur’ân’da açıkça bildirildiği üzere:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 56)

Bu ayet, insanın varlık içindeki yerini ve temel vazifesini haber verir. İnsanda, sıradan bir varlıkta bulunmayan duygular ve latifeler vardır. **Akıl**, sadece hesap yapmak için değil; varlığın anlamını sorgulamak için verilmiştir. **Kalp**, geçici hazlarla yetinmez; sonsuzu ister. **Ruh**, birkaç yıllık bir hayatla tatmin olmaz; ebedi arar. İnsan, kâinat karşısında hayret eder; “Bu düzen, bu mânâ, bu sanat kime bakıyor?” diye sorar. **Bu kadar derin ve kuşatıcı istidatların mutlaka mantıklı, tutarlı ve insanı tatmin eden bir karşılığı olmak zorundadır.**

Aksi hâlde, insana verilen bu kadar cihaz ve bu kadar kabiliyet mânâsız ve abes olur.

Bir fabrika tasavvur edelim. İçine en ince ölçü aletleri, kontrol panelleri ve son derece hassas sensörler yerleştirilmiş. Sonra da bu fabrikaya, “Sen üretim yapmayacaksın, boş çalışacaksın” deniliyor. Bu, açıkça akla aykırıdır. Çünkü donanım, vazifenin delilidir.

Aynı şekilde insanın iç dünyası da Allah’ı tanıyacak, O’na yönelecek ve O’nunla irtibat kuracak şekilde programlanmıştır. Bu programın filî karşılığı namazdır; bu istikamet dışına çıkmamak da büyük günahları terk etmektir. O hâlde namaz kılmak ve günahlardan kaçınmak, hayata sonradan eklenmiş ağır yükler değildir. Bunlar, insanın var oluş sebebinin bizzat kendisidir.

İnsan namazla başka bir kimliğe bürünmekten öte namazla özüne döner. Çünkü namaz, insanın fitratına uygun hâlidir. İnsan bunun için yaratılmıştır; namazsız kaldığında değil, namazla birlikteyken kendisi olur.

İnsanın yaratılışındaki gayelere bakan yüzlerin yalnızca biri insana yöneliktir; geri kalan büyük kısmı doğrudan Yaraticısına bakar. İnsan, bütün hâleriyle ilahî isimlerin tecellisine ayna kılınmıştır. O aynada Rabbimiz, kendi cemalini ve kemalini göstermek ister. Fakat insan, bu geniş hakikati görmeyip yalnızca kendine bakan yüze—yeme, içme, lezzet, menfaat ve haz cephesine—kilitlendiğinde, aynanın mânâsını kaybeder. Böylece ayna olmaktan çıkar, kendi suretinde boğulur ve yaratılış gayesini unuttur.

İnsan gayesini unuttuğunda, hayatın anlamı yavaş yavaş değişir. Artık onun için hayat; daha konforlu bir yaşam, daha güzel mekânlar, daha yüksek makamlar ve daha fazla lezzet demektir. Fakat bu hedeflerin hiçbiri kalbi doyurmaz. Çünkü sonsuzluk isteyen bir kalp, geçici şeylerle tatmin edilemez. Geçici olan ne kadar çoğalırsa çoğalsın, kalpteki boşluk büyümeye devam eder.

İnsan, kendine bakan yüzü merkeze aldığı anda daralır, ağırlaşır ve boğulur. Buna karşılık, yaratılışın Allah’a bakan yüzünü merkeze aldığı anda hem niçin yaratıldığını idrak eder hem de huzuru bulur. Çünkü insan, Yaraticısına yöneldiği ölçüde kendisi olur; O’ndan koptuğu ölçüde ise kendini kaybeder.

“Fitrî” olmak ne demektir?

Fitrî olmak, zorlamayla değil; içten, kendiliğinden ve tabiî bir yönelişle ortaya çıkan hâl demektir. İnsan tehlike anında düşünmeden dua eder. Aczini hissettiğinde sığınacağı bir kudret arar. Sevinçte içinden şükretmek gelir, korkuda ise kendisinden büyük bir güce dayanma ihtiyacı duyar. Bunlar sonradan öğretilmiş refleksler değildir; insanın yaratılışına yerleştirilmiş eğilimlerdir.

Denize düşen, yüzme bilmeyen bir insan, “Şimdi kulaç atmam emredildi mi?” diye sormaz. Hayatta kalmak için içgüdüyle çırpınır. Namaz da ruhun Allah’a doğru bu içgüdüsel yönelişinin bilinçli ve düzenli hâle gelmiş şeklidir. Bu sebeple çocuk bile dua eder; en inatçı inkârcı bile musibet anında farkında olmadan “Allah” der. Demek ki namaz fitrata aykırı değil, fitratın bizzat kendisidir.

Susuzluk, insana sonradan öğretilmez. Kimse bir çocuğa, “Susadığında su iste” dersi vermez. Susuzluk, yaratılıştan gelen bir ihtiyaçtır; su ise bu ihtiyacın tam karşılığıdır. Kimse susuzluğu ekmekle, altınla ya da müzikle gideremez. Çünkü susuzluğun yaratılıştaki belirlenmiş tek bir cevabı vardır: su.

Aynı şekilde insanın kalbine konulan sonsuzluk arzusu, acz hissi ve sığınma ihtiyacı da tesadüf değildir. Bu ihtiyacın karşılığı dünya değildir; makam değildir; haz değildir. Onların hiçbiri kalbin susuzluğunu gidermez. Kalbin fitrî ihtiyacının karşılığı, ancak Allah’a yönelişle, yani ibadetle mümkündür.

Bir çocuk, annesinin memesini emme fitratıyla dünyaya gelir. Bu, ona sonradan öğretilmiş bir davranış değil; bizzat yaratılışına yerleştirilmiş tabiî bir yöneliştir. Ne var ki gerçek memeyi kaybeden, dolayısıyla da asıl gıdasından mahrum kalan çocuk, bu defa yalancı memelere yahut kendi parmağına yönelir. Böylece karnını doyuramaz ama kendini bir nebze avutmaya çalışır.

Aynen bunun gibi, ibadet etmek de insanın fitratına dercedilmiştir. İnsan, yaratılışı gereği kulluk ister; bağlanmak, yönelmek ve dayanmak ihtiyacı taşır. Allahü Azîmüşşân’a kulluk etmeyen kimse ise bu ihtiyacı ortadan kaldıramaz. Sadece yönünü değiştirir. Bu defa taşlara, ateşe, güneşe, tabiata tapar; yahut çocuğun kendi parmağını emmesi misâli, bizzat kendi nefsinin emriyle oturup kalkar.

Neticede insan, ya hakikî gıdasına yönelir ve doyuma ulaşır ya da sahte tesellilerle oyalanır. Ancak sahte olan, oyalasa da doyurmaz. Çünkü fitrat, ancak kendisi için yaratılan hakikatle tatmin olur.

Göz, karanlıkta yaratılmamıştır. Işık yoksa göz işe yaramaz, yorulur ve işlevini kaybeder. Ama bu, gözün kusuru değildir; ortamın fitrata aykırı oluşundandır. Gözün yaratılışı, ışığı zorunlu kılar. Aynı şekilde kalp de iman ve ibadet ışığı olmadan huzur bulamaz. Günah ve inkâr, karanlık gibidir; kalbi yorar, şaşkırtır ve işlevsiz bırakır. Namaz, kalbin ışığıdır; fitratın

çalıştığı ortamdır.

“Münasip” olmak ne demek?

“Münasip” olmak, bir şeyin yapısına tam uyması, fitratına yakışması demektir. Bir anahtarı düşünelim: Dişleri tam uymazsa kapıyı açmaz; zorlanırsa kırılır. İnsan ruhunun anahtarı da namazdır. Namaz olmadan ruh kilitli kalır; zorlanan ruh çatlar, huzurunu kaybeder.

Güçlü bir motoru, çok zayıf ve yanlış bir yakıtla çalıştırmaya kalktığınızı düşünün. Motor ya tekler, ya zorlanır ya da kısa sürede arıza verir. Çünkü yakıt, motorun yapısına münasip değildir. İnsan ruhu da böyledir. Ona dünya lezzetleri, hazlar ve geçici meşguliyetler verildiğinde bir süre çalışıyor gibi görünür; fakat içten içe aşınır, yorulur ve sarsılır. Çünkü bu “yakıt”, ruhun yaratılışına uygun değildir.

İnsana sonsuzluk arzusu verilmişken sadece dünya ile yetinmesi beklenirse, **bu okyanusu küçük bir kaba sığdırmaya benzer.** Dünya dar gelir, kalp taşar. Namaz, bu sonsuzluk arzusunu Sonsuz Zât’a yönlendirir ve kalpteki boşluğu yerli yerine oturtur. Bu yüzden namazsız insan huzursuzdur; günah ruhu bozar; isyan ise insanın iç dünyasında derin çatlaklar açar.

Balık su için yaratılmıştır. En temiz havayı da verseniz, karada yaşayamaz. Ölür. Çünkü ortam, balığın fitratına uygun değildir. İnsan da ibadet ortamından koparıldığında içten içe ölür. Dışarıdan canlı, başarılı ve güçlü görünebilir; fakat ruhen çirpırır. Çünkü fitratı, kulluk ikliminde nefes alır.

Bir pusula, kuzeye ayarlıdır. Yanına güçlü bir mıknatıs koyduğunuzda pusula şaşar, yönünü kaybeder. Pusula bozuk değildir; ortam yanlıştır. İnsan kalbi de Allah’a ayarlı yaratılmıştır. Dünya tutkuları ve günahlar, kalbin pusulasını şaşırtır. Namaz, kalbi tekrar asıl istikametine çevirir.

Bir cihaz düşünün. 220 volt için üretilmiş. Siz ona 1000 volt vererseniz yanar; 50 volt vererseniz çalışmaz. Çünkü cihaz, belli bir güç için yaratılmıştır. İnsan ruhu da belli bir hakikatle çalışır. O hakikat Allah’tır. Dünya ya aşırı yük bindirir ya da yetersiz kalır. Namaz, ruhun ihtiyacı olan en münasip ve doğru “voltaj”tır. Namaz, insan ruhunun yaratılışına en münasip hâlidir.

Netice-i hilkat-i beşeriye ne demek?

Netice-i hilkat, bir varlığın en üst, en maksatlı ve en kıymetli meyvesidir. Yani **“Bu şey niçin yaratıldı?”** sorusunun ulaştığı nihai cevap noktasıdır. Her varlığın birçok faydası, birçok vazifesi ve birçok sonucu olabilir; ancak netice-i hilkat, bütün bu sonuçların zirvesini teşkil eder.

Bir bulut düşünelim. Bulut gölge yapar, serinlik verir, manzara olur. Fakat onun netice-i hilkati yağmurdur. **Yağmur yoksa bulut, asıl maksadını kaybeder ve varlığı anlamını**

yitirir.

İpek böceği de yer, büyür ve hareket eder. Ancak onun en kıymetli neticesi ipektir. **İpek alınmadığında, bütün süreç boşa gitmiş sayılır.** Aynı şekilde bir ağaç; gölge verir, odun olur, yaprak çıkarır. Fakat yaratılışının meyvesi meyvedir. **Meyvesiz bir ağaç vardır ama eksiktir.**

Demek ki bir varlığın en şerefli neticesi, onun yaratılış gayesini belirler.

Bu kaide insana uygulandığında tablo daha da berraklaşır. İnsan yer, içer, uyur, çalışır, üretir ve medeniyet kurar. Ancak bunların hiçbiri insanın netice-i hikmeti değildir. Bunlar gaye değil araçtır.

Peki insanın netice-i hikmeti neden ibadettir? Çünkü insana **akıl** verilmiştir; **tanıyacak. Kalp** verilmiştir; **bağlanacak. Ruh** verilmiştir; **yönelecek. İrade** verilmiştir; **seçecek. Nefis ve şeytan** verilmiştir; **mücadele** edecek. Bu donanım eğlence için fazla, sadece dünya için aşırı, tesadüf için ise imkânsızdır. Bu kadar cihaz, daha yüce bir neticeyi zorunlu kılar.

İşte bu netice; namazla kulluk bilincinin fiile dökülmesi, duayla acz ve fakrın ilan edilmesi, ibadetle şuurun istikamet kazanması, büyük günahlardan kaçınmakla fitratın korunması ve nefis ile şeytanla cihat ederek imanın muhafaza edilmesidir.

Büyük günahları işlememek de bu neticenin içindedir; çünkü günah sadece bir "**yasak**" değildir, **fitratı bozan bir virüstür.** Nasıl ki çürük bir meyve ağacın neticesini bozar, pas bir makinenin verimini düşürür; günah da kalbi karartır, akılı saptırır ve ibadeti tatsızlaştırır. Bu yüzden neticeyi korumak için günahlardan kaçınmakta şarttır.